Жукова Олена Юріївна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної цифрової економіки,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-426-2-4

СКЛАДНИКИ ЕКОНОМІКИ – СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

Спираючись впродовж проведеного дослідження на постулати системного підходу, в доповіді запропоновано авторське бачення щодо структури вітчизняної економіки. Маємо сподівання, що воно стане у пригоді розробникам варіантів стратегій повоєнного відновлення промисловості в Україні.

Розпочнемо з першого рівня, на якому національна економіка поділяється на три фундаментальних блоки, виділені відповідно до місця перебування ресурсів, потрібних для започаткування чималих різновидів виробничої діяльності:

1. Економіка космосу. Її перспективи жваво обговорювалися на світовому економічному форумі в Давосі [1]. Зокрема, його небайдужі учасники наголошували, що світова космічна економіка оцінюватиметься до 2035 р. у 1,8 трлн дол. США (порівняно з 630 млрд дол. у 2023 р.). Це майже вдвічі перевищує темпи зростання планетарного валового внутрішнього продукту. Наводилися аргументи на підтвердження висновку, що в перспективі, доступній для огляду:

– космос перетвориться на важливу частину світової економіки. Зростання космічної промисловості певною мірою базуватиметься на збільшенні охоплення космічних й дотичних до них технологій, серед яких панівне місце посідатиме зв’язок, навігація та спостереження за подіями на Землі;

– вплив космосу дедалі більше виходитиме за його межі. Частка загальної космічної економіки, охоплена постачальниками космічного обладнання та відповідних сервісів, поступово зменшуватиметься на користь нетрадиційних гравців, таких як додатки для замовлення поїздок, які ніколи б не досягли сьогоденного глобального масштабу, без супутникових технологій, що підключають водіїв транспортних засобів (особливо безпілотних автомобілів, суден), та надання навігаційних послуг;

– космос чимраз більше об'єднуватиме людей й товари. Ланцюг постачання та транспорт, роздрібна торгівля споживчими товарами, галузі цифрових комунікацій, державна військова діяльність створюватимуть до 2035 р. понад 60% приросту космічної економіки;

Окрім отримання прибутку інвесторами, економіка космосу відіграватиме усе більш вирішальну роль у пом'якшенні світових викликів: від попереджень про катастрофи та моніторингу клімату до покращеного гуманітарного реагування та сприяння розквіту народів планети.

2. Суходільна економіка. Розгортується на теренах, найбільш придатних для існування людини. Тому разом зі збільшенням популяції Homo sapiens, відбувалося усе інтенсивніше видобування природних ресурсів:

– металів та мінералів, потрібних для виготовлення прокату для будівель, алюмінію для літакобудування, міді для електротехніки, рідкоземельних мінералів для виробництва електроніки;

– ріллі, води, які використовують, щоб нагодувати, напоїти, одягти людей, а також надати їм екосистемні послуги;

– викопного палива, для генерування енергії, що живить технологічне обладнання, забезпечує комерційні перевезення, надання послуг.

3. За прогнозами, глобальний видобуток ресурсів до 2060 р. зросте на 110% [2]. Ян наслідок, джерела деяких з них опиняться на межі вичерпання й не залишиться іншого рішення, аніж звернутися до покладів у водах, на дні та під дном Світового океану. А це вже царина Економіки моря – сукупності видів господарської діяльності, прямо чи

опосередковано пов’язаних зі Світовим океаном. Він є останньою скарбницею ресурсів на планеті [3].

Про який би з перелічених блоків не йшлося, кожен має, як мінімум, чотири сектори – частини економіки з притаманними характеристиками подібності, а також цілями, функціями та поведінкою підприємств, які створюють підстави для відокремлення її від інших частин. Не зважаючи на інтенсивну дискусію щодо їхньої кількості та вмісту, ми залишаємося прихильниками тієї моделі, яка відбита на схемі:

– підприємства першого сектора займаються економічною діяльністю, яка видобуває, збагачує та упаковує природні ресурси, продаючи їх надалі кінцевим споживачам або виробничим підприємствам, вбудованим в ланцюги створення вартості. Приклади: добування корисних копалин, риболовля, агрокультура, лісове господарство;

– підприємства другого сектора виготовляють товари з натуральних продуктів, придбаних у підприємств первинного сектора, збільшуючи їх додану вартість. Ось чому такою повагою користуються у своїх країнах текстильна екосистема, будівництво, високотехнологічні, наукомісткі, а тому конкурентоспроможні автомобіле-, літако-, аерокосмічне- та суднобудування, хімічна- та біоінженерія, продукування енергії з використанням відновлювальних джерел;

– третій сектор охоплює бізнеси з надання послуг: маркетингових (логістичних та комерційних), ресторанних, туристичних, зі страхування, банківських операцій, охорони здоров'я, освіти, юридичної підтримки, ремонту, рециклювання, інжинірингу. За даними Європейської комісії [4], в країнах Союзу послуги є найбільш динамічною економічною діяльністю, на яку припадає близько 75% ВВП та зайнятості;

– підприємства четвертого сектору використовують знання та інформаційно-комунікаційні технології для продукування й впровадження інновацій, вдосконалюючи в такий спосіб бізнес-

процеси, прискорюючи економічний розвиток. Його наповнюють, зокрема, такі види діяльності: дослідження та розвиток, ІТ-індустрія.

Третій рівень будови національної економіки проілюструємо секторами Блакитної економіки. Потреба в цьому тим більша, що без такого ретельного аналізу годі розраховувати на визначення виважених напрямів повоєнного відновлення, як мінімум, промисловості України. З усього розмаїття, яке постає перед очима уважного та неупередженого спостерігача, нас, цікавить лише один – суднобудування. Причин декілька:

– по-перше, на нас відчутно впливає мета започаткованого дослідження, а разом з тим – потреба розв'язувати невідкладні задачі, які з неї випливають;

– по-друге, потрібно усвідомлювати, що без побудованих на корабельнях ключових елементів основного капіталу безлічі товаровиробників (суден, кораблів усіх типів та призначення, нафтових та газових платформ, установок генерування електричної енергії з використанням поновлювальних джерел – вітру, приливів, течій), освоєння ресурсів Світового океану у принципі не можливе. Занадто специфічним, неприродним для людини є середовище, в якому вони перебувають;

– по-третє, суднобудування належить до системоутворюючих секторів, оскільки для будівництва та сервісу кораблі та суден потрібні матеріали та комплектація, які спонукають до економічної активності підприємства інших секторів економіки.

На четвертому рівні можна бачити компоненти суднобудівного сектора. Це – галузі. Так ми називаємо групу підприємств (здебільшого, йдеться, як правило, про мікс великих, середніх, малих), які налагоджують та підтримують в актуальному стані бізнес-процеси щодо продукування певного типу продуктів (виробів або послуг).

П'ятий рівень відбиває реалії суднобудування, обумовлені процесами глобалізації світової економіки, розвитком цифрових технологій будівництва складних інженерних споруд. Під впливом цих та інших чинників історично склалася певна спеціалізація не тільки між корабельнями в межах, окреслених кордонами прибережних країн,

але й на міждержавному рівні. Так, до прикладу, проєкти військових кораблів в США матеріалізуються виключно на державних корабельнях, які належать Військово-морському флоту країни.

Після завершення холодної війни, частина з них була закрита та ревіталізована. Ніхто й гадки не мав, що попереду на світ чекають неабиякі випробовування й проблема посилення потужності військово-морських сил знову набуде надзвичайної актуальності, оскільки, справдилося пророцтво Мехена А: «той, хто володіє морем, той володіє суходолом та усіма його багатствами» [5].

Шостий рівень охоплює галузеві та міжгалузеві кластери – скупчення економічних суб'єктів, розташованих поблизу один від одного та достатньо потужних для розвитку спеціалізованих компетентностей, послуг, залучення постачальників сировини, комплектуючих виробів, технологій та інших важливих знань. Як засвідчує аналіз господарської практики, разом підприємства-учасники кластерів інноваційніші, спроможні створювати більше робочих місць, реєструють більше патентів та торгових марок, які швидко набувають популярності.

Література:

1. Нове дослідження показує, що економіка космосу до 2035 р. зросте втричі до 1,8 трлн дол. World economic forum, 2024. URL: https://www.weforum.org/publications/space-the-1-8-trillion-opportunity-for-global-economic-growth/
2. One planet. Handle with care. United Nations. 2024. URL: https://www.oneplanetnetwork.org/SDG-12/natural-resource-use-environmental-impacts
3. Парсяк В.Н. Економіка моря. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С 395.
4. Services – statistics. European Commission, 2024. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/services-statistics
5. Mahan A.T. The Interest of America in Sea Power, Present and Future. London: Sampson Low, Marston & Company, 1897; *Idem*. Sea Power in Relation to the War of 1812. Boston: Little, Brown, and Company, 1905. URL: https://books.google.be/books?id=wfHyQEfZ8hwC&printsec=frontcover&hl#v=onepage&q&f=false